

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების
ინსტიტუტი

ტერმინოლოგიის საკითხები

I

რევაზ სვანიძე, რატი სხირტლაძე, ალექსანდრე ლლონტი

კავშირგაბმულობის ინგლისურ-რუსულ-ქართული განმარტებითი ლექსიკონი

კავშირგაბმულობის დარგში თანამედროვე ტექნიკისა და ტექნოლოგიების მზარდი განვითარების პროცესში ლექსიკონის საჭიროება სრულიად ცხადია და დარგის განვითარების ობიექტური მოთხოვნებით არის განპირობებული. გასული საუკუნის 90-იან წლებამდე ქართული ტექნიკური აზროვნება და აქედან გამომდინარე ტექნიკური და ტექნოლოგიური ტერმინები მნიშვნელოვანწილად დაკავშირებული იყო რუსულ სივრცესა და ტერმინებთან, მაგრამ უკანასკნელ წლებში მდგომარეობა სრულიად შეიცვალა: კავშირგაბმულობის ტექნიკისა და ტექნოლოგიების ახალი სახეობები, ძირითადად, დასავლეთისა (აშშ, დიდი ბრიტანეთი, გერმანია, საფრანგეთი, ფინეთი და სხვა) და აზიის (იაპონია, ჩინეთი, სამხრეთ კორეა) ქვეყნებში იწარმოება და მათი დასახელებები და ტერმინებიც ინგლისურენოვანია, ხოლო საქართველოში 20-40 წლის წინ გამოცემული კავშირგაბმულობის ტერმინოლოგიური ლექსიკონები მოძველდა და აუცილებელი გახდა ლექსიკონის შექმნა კავშირგაბმულობის ისეთ მიმართულებებში, როგორებიცაა: მობილური კავშირი, ინტერნეტი, ბოჭკოვან-ობქტიკური, საინფორმაციო-სატელეკომუნიკაციო ტექნოლოგიები, ტელერადიომაუწყებლობა და ა.შ. ამავე დროს საქართველოს კავშირგაბმულობის დღევანდელი ქსელები (განსაკუთრებით ფიქსირებული, მაგისტრალური), ტელერადიოსამაუწყებლო ტექნოლოგიები ჯერ კიდევ რუსული წარმოებისაა, რომ არაფერი ვთქვათ ამ ქსელების გაყვანის, აპარატურის მონტაჟის ნორმებსა და წესებზე. ასევე უკანასკნელ ათწლეულში კავშირგაბმულობისა და გამოთვლითი ტექნიკის შერწყმის გამო წარმოიშვა მრავალი საერთო ტერმინი; ბუნებრივია, ლექსიკონში აუცილებელია ასეთი ტერმინების ასახვაც.

თანამედროვე კავშირგაბმულობაში ყველა ძირითადი სტანდარტი, ნორმა, შემოკლება, განსაზღვრება, შესაბამისი ლიტერატურული წყაროები ინგლისურენოვანია. ამ ტერმინთა ძირითადი არსი, განსაკუთრებით შემოკლებები არა მარტო ფართო საზოგადოებისათვის, არამედ სპეციალისტთა ვიწრო ჯგუფებისათვისაც კი რიგ შემთხვევაში ერთმნიშვნელოვნად განმარტებული არ არის. ბუნებრივია, განმარტებით ლექსიკონ-

ში უნდა აისახოს კავშირგაბმულობის ტერმინთა დადგენილი, ნორმატიული ფორმები.

კავშირგაბმულობის შემუშავებულ ტერმინთა სამენოვანი (ინგლისურ-ქართულ-რუსული) განმარტებითი ლექსიკონი ამ ეტაპზე მოიცავს 8500-მდე სიტყვას, ტერმინს და განმარტებას: ტელეკომუნიკაციის სადენიანი, უსადენო, მობილური კავშირის, რადიოტექნიკის, ინტერნეტის, საკომუნიკაციო-საინფორმაციო ტექნოლოგიების, კავშირგაბმულობის დარგში სტანდარტიზაციის, სერტიფიცირებისა და მეტროლოგიის, ციფრული კავშირის, გადაცემის ბოჭკოვან-ოპტიკური სისტემების, ინფორმატიკის, საკანონმდებლო, ეკონომიკური და სხვა მიმართულებით. ლექსიკონი, გარკვეულწილად, საცნობარო ხასიათისაა, მრავალი სიტყვა და ტერმინი საკმაოდ ვრცლად არის განმარტებული.

ლექსიკონით სარგებლობა, მისი დიზაინი (არქიტექტურა) მარტივი და მოხერხებულია. საჭირო სიტყვების მოძებნა შესაძლებელია როგორც ქართული, ისე ინგლისური ტერმინის აკრეფით. გაფართოებული ძიების საშუალებით ასევე შესაძლებელია ტერმინებისა და მათი განმარტებების მოძიება ისეთი მიმართულებებით, როგორებიცაა: საქართველოს მოქმედი საკანონმდებლო დოკუმენტები; სატელეკომუნიკაციო სტანდარტების ევროპული ინსტიტუტის ტერმინები (ETSI), კავშირგაბმულობის საერთაშორისო გაერთიანება (ITU), ადგილობრივი კავშირის სატელეფონო ქსელები და ა.შ. ამავე დროს შესაძლებელია მოვძებნოთ ტერმინის წყარო (ლექსიკონში მითითებულია ლიტერატურული წყაროების ჩამონათვალი).

კავშირგაბმულობის ტერმინთა ლექსიკონზე მუშაობისას გამოიკვეთა სხვადასხვა სახის სირთულე, რომლებიც შეიძლება დავეოთ რამდენიმე კატეგორიად:

პირველი კატეგორია: ტერმინები, რომლებიც საქართველოს საკანონმდებლო დოკუმენტებში ასახულია, მაგრამ, ჩვენი აზრით, საჭიროა მათი შეცვლა, მაგალითად:

თანალოკაცია – ელექტრონული საკომუნიკაციო ქსელის შესაბამის ელემენტებთან დაშვების ან/და ურთიერთჩართვის მიწოდების მიზნით ელექტრონული საკომუნიკაციო ქსელის ოპერატორის მიერ გამოყოფილ სათანადო სიდიდის თანალოკაციის ფართობზე მსურველი ავტორიზებული პირის დაშვება და მისი ტექნიკური საშუალებების განთავსებისა და საოპერაციო მომსახურების განხორციელების უზრუნველყოფა.

ვირტუალური თანალოკაცია – ურთიერთჩართვის მიმწოდებელი ოპერატორის შენობაში გამოყოფილ თანალოკაციურ ფართზე ურთიერთჩართვის მსურველი ოპერატორის მიერ ურთიერთჩართვის ტექნიკური საშუალებების განთავსება, მათი ელექტრონული მონიტორინგი საკომუნიკაციო არხების საშუალებით.

მეორე კატეგორია: ტერმინები, რომლებიც ფართოდ არის დანერგული მეცნიერებისა და ტექნიკის სხვადასხვა სფეროებში, მაგრამ მაინც საჭიროა მათი გარკვეული გადამუშავება, მაგალითად:

ინსტალაცია – ტექნიკური საშუალების (დანადგარი, აპარატურა) აპარატურული (პროგრამული) გაწყობა-გამართვა (დაყენება).

პროტოკოლი (Protocol, Протокол) – წესების ნაკრები, რომელიც არეგულირებს მონაცემების მიღება/გადაცემის პროცესს. პროტოკოლი წარმოადგენს სტანდარტს, რომელიც განსაზღვრავს ფუნქციური ბლოკების ქცევას მონაცემების გადაცემის დროს. პროტოკოლი მოცემულია ერთ დონეზე განთავსებული ფუნქციური ბლოკების ურთიერთქმედების წესების ნაკრების სახით; რეალიზდება პროგრამების ერთი ან რამდენიმე ჯგუფის საფუძველზე; აღწერს შეტყობინებათა სინტაქსს, მონაცემების ელემენტების სახელებს, მართვის მდგომარეობის ოპერაციებს და ა.შ. არსებობს მრავალი სახის პროტოკოლი: მონაცემების გადაცემის, მობილური კავშირის და სხვა. ეს ტერმინი ფართოდ არის დანერგული არა მარტო კავშირგაბმულობაში, არამედ სახელმწიფოთა შორის ურთიერთობებშიც.

მესამე კატეგორია: ტერმინები, რომლებიც მკვიდრდება ქართულ ტექნიკურ ლიტერატურაში, თუმცა არსებობს მათი შესატყვისი სხვა ტერმინებიც. მაგალითად:

მულტიპლექსორი – IEC 61931-1(6.52) სტანდარტების მიხედვით „ტალღური მულტიპლექსორი (MUX)- წარმოადგენს განტოტებას ორი ან მეტი შესასვლელი პორტით და ერთი გამოსასვლელი პორტით ისეთი სახით, როდესაც, სხივური ნაკადი თითოეულ პორტში შეზღუდულია წინასწარ არჩეული ტალღების დიაპაზონით, ხოლო გამოსასვლელი წარმოადგენს ამ პორტების სხივური ნაკადების კომბინაციას, ე.წ. აგრეგატულ ნაკადს.“

დემულტიპლექსორი – ტალღური დემულტიპლექსორი: IEC 61931-1(6.53) სტანდარტების მიხედვით „ტალღური დემულტიპლექსორი (DEMUX) – ეს არის მოწყობილობა, რომელიც ასრულებს მულტიპლექსორთან მიმართებით შებრუნებულ ფუნქციას, სადაც შესასვლელი წარმოადგენს ოპტიკურ სიგნალს, რომელიც აერთიანებს

ტალღათა ორ ან მეტ რაოდენობის და თითოეული პორტის გამოსასვლელი შეესაბამება სხვადასხვა, წინასწარ არჩეული დიაპაზონის ტალღათა სიგრძეს“.

კავშირგაბმულობის ტექნიკურ ლიტერატურაში მულტიპლექსირების ნაცვლად ადრე გამოიყენებოდა ტერმინები: **შემჭიდროვება, დამკვრივება**, მაგრამ რა ვუწოდოთ ამავე ტერმინის მიხედვით **დემულტიპლექსორს** – მულტიპლექსირების, ანუ შემჭიდროვების, დამკვრივების, შებრუნებულ ოპერაციას?

მეოთხე კატეგორია: ტერმინები, რომლებიც გამოხატავენ მოცემული მოქმედების, პროცესის შინაარსს, მაგრამ უჭირთ პრაქტიკაში დამკვიდრება, მაგალითად:

გამორეცხვა (გამოხეხვა) წყარო: ადგილობრივი კავშირის სატელეფონო ქსელების სახაზო ნაგებობები Рус: Прошпарка.

ბოძური საყრდენის მისაზრჯენი (ქვესაყრდენი) – მოწყობილობა, რომელიც გათვალისწინებულია ადგილობრივი სატელეფონო ქსელის კუთხის, საკაბელო, დამაბოლოებელი (ბოლო) საჭაერო (ბოძებიანი) ხაზებისათვის Рус: подпора столбовой опоры: Устройство, предназначенное для крепления угловой, кабельной, оконечной столбовых опор воздушной линии местной телефонной сети.

ბოძკინტი – Рус: тумба.

ბოძის (დგარის) საყრდენის გაჭიმვა – მავთული ან ბაგირი, რომლის დანიშნულებაა ადგილობრივი კავშირის სატელეფონო ქსელის საჭაერო ხაზის ბოძის (დგარის) საყრდენის გაძლიერება Рус: оттяжка столбовой [стоечной] опоры: Проволока или канат, предназначенные для укрепления столбовой [стоечной] опоры воздушной линии местной телефонной сети.

განმარტებითი ლექსიკონის საბოლოო ვერსიის დადგენისას აუცილებელია ენათმეცნიერთა ჩართვა.

კავშირგაბმულობის ინგლისურ-რუსულ-ქართული განმარტებითი ლექსიკონი (პირობითი სახელწოდებით **ტელესაკომუნიკაციო ტერმინების ლექსიკონი**) განთავსებულია ვებგვერდზე www.gncc.ge სასარგებლო ინფორმაციაში, ან შეგიძლიათ გადახვიდეთ პირდაპირ ბმულზე <http://www.ena.ge/gncc-online2?gnccge=gnccge>.

Revaz Svanidze, Rati Skhirtladze, Aleksandr Glonti

**English – Russian – Georgian Explanatory Dictionary for
Communication**

Summary

In the communication field, during the process of growing development of modern techniques and technologies the need of a vocabulary is clear and caused by an objective demand of the field development. Till the 90s of the last century Georgian technical thinking and therefore, technical and technological terms were largely connected to the Russian space and Russian terms, but in the recent years the situation has completely changed: new kinds of communication techniques and technologies are mainly manufactured in the Western (U.S., UK, Germany, France, Finland etc.) and Asian (Japan, China, South Korea) countries and accordingly their names and terms are in English; In Georgia, the terms that were published 20-40 years ago are outdated, and it became necessary to create a dictionary of communication in areas such as mobile communication, the Internet, fiber-optical, information-telecommunication technologies, radio and TV broadcasting etc. During the last decade due to the merging of communication and computing technology a number of common terms have been created. Naturally, it is necessary to reflect the terms in a dictionary. Communication trilingual English - Georgian - Russian and Georgian - English - Russian explanatory dictionary is a kind of a reference book. Using the vocabulary and its design (structure) are simple and efficient. One can find a right word by typing both Georgian and English words. You can find it at <http://www.cna.ge/gncc-online2>.

ნინო ჭუმბურიძე, რამდენიმე ტერმინოლოგიური შესიტყვების შესახებ 210

Nino Chumburidze, On Some Terminological Collocations..... 213

ნინო ჯორბენაძე, ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დადგენისა და მასთან დაკავშირებული სახელმწიფო ენის ფუნქციონირების საკითხები (ისტორია და თანამედროვე მდგომარეობა) 214

Nino Jorbenadze, Towards Defining the Georgian Literary Norms and its Relation to the Functioning of the State Language (History and Modern times) 219

საძიებელი 221

სარჩევი 243

დაიბეჭდა თსუ გამომცემლობის სტამბაში

0179 თბილისი, ი. ჭავჭავაძის გამზირი 1
 1 Ilia Tchavtchavadze Avenue, Tbilisi 0179
 Tel 995 (32) 225 14 32, 995 (32) 225 27 36
 www.press.tsu.edu.ge